

6. Mahmudovna Nigmatova Mavjuda. "FUNDAMENTALS OF USING STEAM TECHNOLOGY IN PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM OF UZBEKISTAN". International Journal of Early Childhood 14.03 (2022): 2022.
7. Mirzaeva D. Art Therapy as a Means of Adaptation of Young children to pre-school: Art Therapy as a Means of Adaptation of Young children to preschool //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2022. – Т. 11. – №. 11.
8. Mirzayeva D.S. Maktabgacha pedagogika //Durdona nashriyoti. Buxoro. – 2021.
9. Qosimovna H.G. The concept of the development of the giftedness of Preschool Children of Creative Self-Realization //Middle European Scientific Bulletin. – 2021. – Т. 10. – №. 1.
10. Qosimovna Hasanova Gulnoz. "МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNI MULOQOTGA O'RGATISH METODIKASI". Scientific Impulse 1.4 (2022): 1373-1378.
11. Rakhmonovich A.B., Bakhtiyorovna A.N. [THE MAIN MOTIVES AND TASKS OF CHILDREN'S FOLKLORE](#). Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL).
12. Saidova M.J. DIRECTIONS AND CONTENT OF THE ORGANIZATION OF DISTANCE LEARNING //Conference Zone. – 2022. – С. 7-15.
13. Сафаров Феруз Сулаймонович. Фонетический строй языка и взаимообусловленность национальной музыки. "Science and Education" Scientific Journal. ISSN 2181-0842 March 2022 / Volume 3, Issue 3. P. 1072 – 1085.
14. Саидова Гавхар Эргашовна. "Ситуация свободного выбора на уроках математики в начальных классах". Вестник науки и образования 7-3 (61) (2019): 35-37.
15. Супханова Н.Х. "ОБУЧЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ." Вестник науки и образования 17-3 (120) (2021): 55-57.
16. Turdiyeva M.J., Islomova M.I. A MODEL FOR DEVELOPING THE CREATIVE ABILITIES OF PRESCHOOL CHILDREN BASED ON A PERSON-CENTERED APPROACH //Builders Of The Future. – 2021. – С. 10-14.
17. Turdieva M. PRESCHOOL AGE IS AN IMPORTANT TIME TO FOCUS ON CREATIVITY //Материали конференцій МЦНД. – 2021.
18. Xoliqulovich J.R. SADRIDDIN AYNIYNING "ESDALIKLAR" ASARIDA ANTROPONIMLARNING LEKSIK QATLAMLARI: Jumayev Ruzokul Xoliqulovich Buxoro davlat universiteti katta o'qituvchisi //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. –2022. –№. 3. –С. 34-37.
19. O'rinova Maftuna. (2021). Artistic interpretation of scientific achievements in the novel "Signs of the End Times" by Chingiz Aitmatov. Middle European Scientific Bulletin.

BOSHLANG'ICH SINFDAN BADIY MATNLAR USTIDA ISHLASHDA PIRLS TOPSHIRIQLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING IJOBIY AHAMIYATI

Avazova Durdona Erkinovna

Nizomiy nomidagi TDPU o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada PIRLS xalqaro tadqiqotida boshlang'ich sinf o'quvchilarining matnni o'qib tushunish darajasi va sifati taqqoslanadi. Shuningdek, Respublikada amalga oshirilayotgan islohotlar va o'quvchilarning o'qish savodxonligini aniqlashga qaratilgan metodik tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: PIRLS, OECD, PISA, badiiy tajriba, pedagogik yangilik, texnologiya, axborot texnologiyalari, Progress in International Reading Literacy Study, kichik badiiy hikoya, Test topshiriqlari, metod va tavsiyalar.

Аннотация: В данной статье проводится сравнение уровня и качества понимания прочитанного учащимися начальных классов в международном исследовании PIRLS. Также представлены проводимые в республике реформы и методические рекомендации, направленные на определение читательской грамотности учащихся.

Ключевые слова: PIRLS, ОЭСР, PISA, художественный опыт, педагогическая инновация, технология, информационные технологии, «Прогресс в международном изучении читательской грамотности», короткометражка, тестовые задания, методы и рекомендации.

Abstract: This article compares the level and quality of reading comprehension by primary school students in the international PIRLS study. The reforms carried out in the republic and methodological recommendations aimed at determining the reading literacy of students are also presented.

Keywords: PIRLS, OECD, PISA, artistic experience, pedagogical innovation, technology, information technology, "Progress in the international study of reader literacy", short film, test tasks, methods and recommendations.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi tomonidan xalqaro baholash tadqiqotlar, jumladan, OECD tashkiloti bilan PISA-2021 xalqaro baholash tadqiqotlarida ishtirok etish bo'yicha kelishuvga erishildi. Uchrashuvda PIRLS dasturining 2021-yil uchun mo'ljallangan tadqiqotlarida O'zbekistonning ishtirok etishi tashabbusi IEA tashkiloti tomonidan katta olqishlar bilan qarshi olindi va tashkilot tomonidan barcha kerakli yordam va tavsiyalar berilishi ta'kidlandi. Shuningdek, yig'ilishda PIRLS-2021 tadqiqotlarida ishtirok etish bilan bog'liq tashkiliy masalalar, ya'ni ishtirok etish shartlari, tadqiqotlarni amalga oshirish bosqichlari, tadqiqotlarning samarali tashkil etishiga qaratilgan yo'riqnomalar va boshqa ko'plab vazifalar atroflicha muhokama qilindi.

Shuning uchun bugun har bir fan o'qituvchisi xalqaro baholash tizimi haqida ma'lumotga ega bo'lishi va o'quvchilarni PISA va PIRLS baholash imtihonlariga tayyorlashi muhim vazifalardan biridir. Xo'sh, PIRLS nima?

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study – xalqaro o'qish savodxonligini o'rganishdagi yuksalish) – bu turli mamlakatlarda boshlang'ich sinfda tahsil oluvchi o'quvchi yoshlarning matnni o'qish va tushunish darajalari sifatini baholab beruvchi xalqaro baholash tizimidir.

Bugungi axborot muhitining xususiyatlarini inobatga olgan holda, kitob o'qishga muhabbat uyg'otish oson emas. Bola kitoblarni ishtiyoq bilan qo'lga olishi uchun bir qancha omillar mos kelishi kerak: maktabda o'qitishga alohida e'tibor qaratish, oilada o'qishga bo'lgan munosabat va pirovardida har bir o'quvchining moyilligi. Ushbu vazifa O'zbekistonning zamonaviy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi: Ma'lumki, davlatimiz rahbari Sh.M. Mirziyoyev yangi tizim asosida ijtimoiy, ma'naviy va ma'rifiy sohalarida ishlarni yo'lga qo'yish bo'yicha beshta muhim tashabbusni ilgari surdi. To'rtinchi tashabbus yoshlar ma'naviyatini, kitobxonlikka muhabbatni yuksaltirish bo'yicha tizimli ishlarni tashkil etishga qaratilgan.

Boshlang'ich sinflarda hikoyani o'qishga bag'ishlangan izohli o'qish darslarida o'qilgan hikoya mazmunini ochish, lug'at ustida ishlash, o'qilgan matnni qayta hikoyalash asosiy ish turlaridan hisoblanadi. Hikoya mazmuni, odatda, savollar asosida tahlil qilinadi. Bunda savollar qatnashuvchi shaxsning xatti-harakati va xarakterini tahlil qilishga qaratilgan bo'ladi.

So'roqlardan ikki maqsadda: hikoya mazmunini tahlil qilish hamda faktlar, mulohazalar, xulosalarni taqqoslash, voqea-hodisalar, xatti-harakat o'rtasidagi bog'lanishlarni aniqlash umumlashtirish uchun foydalaniladi. Hikoyani o'qish darsida o'quvchilar manosini tushunmaydigan so'z va iboralar manosini tushuntirish ham muhim, aks holda, ular hikoya mazmunini tushuna olmaydilar. So'z manosini tushuntirishga ko'p vaqt sarflamay, asar mazmunini tushunishda eng zarur bo'lgan so'zni qisqa izoh berish bilan tushuntiriladi. Hikoyani o'qishda hikoya mazmunini tahlil qilish va, shu asosda, o'quvchilar nutqini ostirish markaziy orin egallaydi. Hikoya o'qilgach, o'quvchilar oylashi, o'z mulohazalarini aytishi uchun tayyorlanishga vaqt berish talab etiladi. O'qilgan asar yuzasidan beriladigan dastlabki savollardan maqsad hikoya bolalarga yoqqan-yoqmagani, undagi qaysi qahramonning xarakteri bolaga tasir etgani, bolalar kim yoki nima haqida hikoya qilib berishni istashini bilishdan iborat. Shundan keyingina hikoya xarakterini tushunishga, nihoyat, asarning asosiy goyasini bilib olishga yordam beradigan savollardan foydalaniladi. Badiiy asarni tahlil qilishdasyujetni toliq tushuntirishga berilib ketib, qatnashuvchilarga xarakteristika, asar qurilishi va tilini tahlil qilish kabi ish turlari e'tibordan chetda qolmasligi lozim. Savollarni, odatda, o'qituvchi beradi, ammo asar mazmuni, qatnashuvchi shaxslarning xulq-atvorini ochish yuzasidan o'quvchilarga ham savol tuzdirish juda foydali. Bu usul bolalarga juda yoqadi va ishni jonlantiradi; asar mazmunini yaxshi tushunish, mazmun va voqealar orasidagi boglanishni toliq esda saqlab qolishda o'quvchilarga yordam beradi. Hikoyani o'quvchilar yaxshi o'zlashtirishlari, unda ilgari surilgan goyani bilib olishlari uchun matn bilan ishlash

jarayonida tanlab o'qish, savollarga javob berish, hikoya qismiga o'zlari savol tuzishi, so'z bilan va grafik rasm chizish, reja tuzish, qayta hikoyalashning barcha turlaridan, ifodali o'qishga tayyorlanish kabi ish turlaridan foydalaniladi.

Kichik badiiy hikoyani izohli o'qish darsini uyushtirishda quyidagi reja varianti sxemasi e'tiborga olinadi:

1) hikoyani o'qishga tayyorlash (hikoyada tasvirlangani kabi kishilar hayoti, davrga qisqa xarakteristika...);

2) hikoyani (to'liq yoki mantiqiy tugallangan qismlarini) o'qituvchi yoki oldindan tayyorlangan o'quvchining ifodali o'qishi;

3) idrok etishni tekshirish (qatnashuvchi shaxslarning xatti-harakatlari, shaxslar va voqealar ortasidagi munosabatlar yuzasidan qisqacha suhbat);

4) hikoyani qayta o'qish (hikoyani qismlarga bolish, o'quvchilarga o'qitish, ayrim so'zlar manosini tushuntirish);

5) hikoyaning har bir bo'limi yuzasidan suhbat o'tkazish va sarlavha topish;

6) hikoyaning ayrim bo'limlarini ifodali o'qish;

7) reja asosida qayta hikoyalash;

8) hikoyani ifodali o'qishga yoki sahnalashtirishga tayyorlanish (sinfda yoki uyda);

9) hikoyani ifodali o'qish va ifodali qayta hikoyalash.

Bu hikoyani o'qish darsi rejasining varianti bo'lib, o'zgarishi ham mumkin. Ammo shuni unutmaslik kerakki, badiiy hikoyani o'qish darsida uning mazmunini, asosiy fikrini bilish bilan birga, asarning tarbiyaviy (badiiy asar misolida o'quvchilarni tarbiyalash), xususan, estetikasiri ham ko'zda tutiladi va ifodali qayta hikoyalashga katta ahamiyat beriladi. Quyida 4-sinf hikoya matni ustida ishlashda PIRLS topshiriqlaridan namuna keltirildi.

O'qituvchi badiiy matni ustida ishlash jarayonida ham har bir o'quvchini mustaqil, erkin fikrlashga, matn mazmuni yuzasidan o'z fikrini bildirishga o'rgatib borishi lozim. Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishlashda PIRLS topshiriqlaridan foydalanish jarayonining muvaffaqiyatini ta'minlash o'qituvchi tomonidan samarali metodlarning tanlanishiga ham bog'liq. Binobarin, to'g'ri tanlangan samarali metodlar ko'zlangan maqsad yo'lida aniq harakatlanish, kutilgan natijalarga erishishni kafolatlaydi.

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishlashda samarali metodlar bilan birga, ta'lim texnologiyalarini qo'llash o'quvchilarning o'quv-bilish faolligini oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son farmoni.
2. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент –“Ўзбекистон”. - 2016. 56 Б.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга кураамиз.Тошкент –“Ўзбекистон”. - 2016. 488 Б.
4. Мирзиёев Ш.М.Қонун устуворлиги ва инсон манфаатлари таъминлаш-юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови.Тошкент –“Ўзбекистон”. - 2016. 488 Б.
5. Uzviylashtirilgan Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi (Ona tili. O'qish. Matematika. Atrofimizdagi olam. Tabiatshunoslik (1-4-sinflar)). – T.: RTM, 2010. – 144 b.
6. Umumiy o'rta ta'limning boshlang'ich ta'limdan davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. – T.: RTM, 2017. – 215 b.
7. Amonov U.S. O'QISH DARSLARIDA MAQOL JANRIDAN FOYDALANISH USULLARI VA AHAMIYATI: DOI: 10.53885/edinres. 2021.53. 34.124 U.S. Amonov, BuxDU filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) M.Q. Salohiddinova, BuxDU boshlang'ich ta'lim 2-bosqich talabasi //Научно-практическая конференция. – 2022.
8. Ahmadovich H.H. O'QUVCHILARNING BILUV FAOLLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN DARSDAN TASHQARI ISHLAR VA ULARNI TASHKIL ETISH METODIKASI //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – T. 1. – №. 1. – С. 343-345.
9. Kaykovus. Qobusnoma. – T.: O'qituvchi, 2006. – 208 b; 51-52-b.

10. Matchonov S., G'ulomova X., Suyunov M., Boqiyeva H. Boshlang'ich sinflarda o'qish darslarini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish. – T.: Yangiyul poligraph service, 2008. – 224 b.
11. Matchonov S. va boshq "O'qish kitobi" 4-sinflar uchun darslik uchun darslik, "Yangiyo'l poligraf servis" 2020.
12. Международное исследование «Изучение качества чтения и понимания текста» PIRLS. Основная информация об исследовании PIRLS. Институт стратегии развития образования Российской академии образования, Центр оценки качества образования. www.centeroko.ru
13. PIRLS-2021 Assessment Framework. Ina V.S. Mullis, Michael O. Martin. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA), TIMSS & PIRLS International Study Center, Lynch School of Education, Boston College. 2019. www.timssandpirls.bc.edu.
14. Qosimova K., Matchonov S., X.G'ulomova, Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. – T.: Noshir. 2009.
15. Safarov Firuz Sulaymonovich. Elementary School Dictionary Activation Methods. European Journal of Life Safety and Stability. (EJLSS) ISSN 2660-9630. Volume 12, 2021. P. 203 – 209.
16. Saidova M.J. MODERN CONDITIONS FOR IMPROVING THE METHODOLOGICAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS THROUGH DISTANCE LEARNING //Conference Zone. – 2022. – С. 16-21.
17. Yo'ldoshev M. Badiiy matn lingvopoetikasi. – T.: Fan, 2008. – 160 b.

XALQARO TADQIQOTLARDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING O'QISH SAVODXONLIGINI BAHOLASH MEZONLARI

S.T. Ergasheva

Toshkent davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi, mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash va xorijiy davlatlar tajribasi haqida so'z yuritilgan. Shuningdek, PIRLS xalqaro tadqiqoti, o'qish jarayonida yuzaga keladigan muammolar, rivojlangan mamlakatlarning ta'lim samaradorligiga erishish omillari aytib o'tilgan. Bundan tashqari aniqlangan muammolar bo'yicha xorijiy tajriba o'rganilgan. Tadqiqotlar natijasida o'qish savodxonligini baholash bo'yicha tahlil natijalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: O'qish savodxonligi, xalqaro baholash, PIRLS, tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirish, matn, nutq.

Аннотация. В статье рассказывается об оценке читательской грамотности младших школьников и опыте зарубежных стран. Также было упомянуто международное исследование PIRLS, проблемы, возникающие в процессе обучения, факторы достижения образовательной эффективности в развитых странах. Кроме того, был изучен зарубежный опыт по выявленным проблемам. В исследовании представлены результаты анализа оценки читательской грамотности.

Ключевые слова: Грамотность чтения, международная оценка, PIRLS, анализ, синтез, сравнение, обобщение, текст, речь.

Annotation. The article discusses the assessment of reading literacy of Primary School students and the experience of foreign countries. Also mentioned are the PIRLS international study, problems arising in the course of study, factors for achieving educational effectiveness of developed countries. In addition, foreign experience on identified problems has been studied. The results of the study are the results of the analysis on the assessment of Reading Literacy.

Keywords: Reading literacy, International Assessment, PIRLS, analysis, synthesis, comparison, generalization, text, speech.

PIRLS xalqaro tadqiqoti o'quvchilarning matnini o'qib tushunishlari, yangidan-yangi g'oyalar, boshqa madaniyatlar va turli mamlakatlar haqida tasavvurga ega bo'lishlariga imkon beradigan qobiliyat haqida kengroq tushunchaga ega bo'lishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Bundan tashqari, u shaxsni hamda jamiyatni o'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishish, shuningdek, "biror harakatni bajarish uchun o'qish", vositasi sifatida yozma matnlar va boshqa turdagi ma'lumotlar ustida mulohaza yuritishni o'z ichiga oladi. Ayniqsa, bunday yondashuv bugungi jamiyatda yanada yaqqol sezilib, jamiyat o'quvchidan o'qish orqali olgan ma'lumotlardan foydalana olish qobiliyatiga ega bo'lishni talab etmoqda. Endilikda o'quvchilardan ravon o'qish va asosiy tushunish ko'nikmasi orqali tushungan yoki idrok etganlarini yangi vaziyatlar yoki loyihalarga nisbatan qo'llay olish qobiliyatini namoyon etishga